

Pierre Jeannin, *Marchands du Nord. Espaces et trafics à l'époque moderne*, Ph. Braunstein en J. Hoock, ed. (Parijs: Presses de l'Ecole Normale Supérieure, 1996, xx + 331 blz., FF 190,-, ISBN 2 7288 0216 5).

Dit boek is een hommage aan de Franse economisch-historicus Pierre Jeannin en bestaat uit een keuze van twaalf artikelen uit zijn omvangrijke oeuvre. Het initiatief is voortgekomen uit de staf van de Ecole Normale Supérieure in Parijs en de beide redacteurs, Philippe Braunstein en Jochen Hoock, hebben zich moeite getroost om een selectie te maken die recht doet aan zowel de inhoudelijke diversiteit als het methodologisch vernieuwende in het werk van Jeannin. De twaalf artikelen zijn opnieuw geredigeerd en voorzien van een homogene annotatie. Het boek is goed verzorgd. Er is zowel een vóór- als een nawoord en zelfs enige bespiegelingen achteraf van Jeannin zelf; een volledige bibliografie van de gelauwerde ontbreekt evenmin.

De artikelen hebben betrekking op de handel en scheepvaart op de Oostzee in het pre-industriële Europa. Ze zijn ondergebracht in drie afdelingen. De eerste betreft de trends op lange termijn en de globale handelspatronen. De tweede afdeling gaat nader in op specifieke handelsproducten zoals graan, hout, zout en wapens terwijl afzonderlijke handelspartners en kooplieden van verschillende nationaliteit aan bod komen in de derde en laatste afdeling van het boek. Elke afdeling vangt aan met een artikel van Jeannin dat als toonaangevend kan worden bestempeld voor zijn werk op het betreffende deel terrein. Het kan dan ook niet anders dan dat de eerste afdeling, en daarmee het hele boek, opent met het klassiek geworden artikel uit *Revue historique* uit 1964 waarin Jeannin de vaart door de Sont lanceerde als barometer voor de economische activiteiten in West-Europa in de zestiende tot en met achttiende eeuw. In de tweede afdeling wordt de toon gezet door de analyse van prijzen, kosten en winsten in de graanhandel op de Oostzee, een bijdrage die oorspronkelijk was opgenomen in het *Festschrift* voor Wilhelm Abel uit 1974. In de derde afdeling wordt deze rol vervuld door één van de allereerste artikelen die Jeannin ooit publiceerde, een relaas uit 1956 over de economische betrekkingen tussen Antwerpen en de Oostzee gedurende de zestiende eeuw die uiteraard veelal verwijst naar de oudere literatuur.

De bundel geeft een goede indruk van de grote reikwijdte van Jeannins werk. Dit betreft zowel het raadplegen van uiteenlopende archivalische bronnen uit de vroegmoderne tijd als het kennismaken van de literatuur in meerdere Europese talen. In methodologisch opzicht wisselen gedegen kwantitatieve analyses en beschrijvingen op basis van puur kwalitatieve bronnen elkaar af. De lezer treft een aardig aantal grafieken aan die ontleend zijn aan de gepubliceerde Sonttoltabelen, bijvoorbeeld met betrekking tot de zoutvaart, maar ook opmerkingen over vertaaltechnische problemen bij het gebruiken van een Russisch document uit de vroege zeventiende eeuw. De verzamelde artikelen geven hierdoor iets prijs van de uitzonderlijke intellectuele capaciteiten van Pierre Jeannin.

De eerste bijdrage dateert uit 1956, de laatste uit 1982. Logischerwijs weerspiegelen ze de wetenschappelijke discussie zoals deze toen onder de economisch-historici van het vroegmoderne Europa werd gevoerd. Zo is de bijdrage over de handel op Narva aan het begin van de zeventiende eeuw, overigens een artikel dat oorspronkelijk in het Pools verscheen, sterk toegesneden op het werk van de Zweedse historicus Artur Attman over het continue tekort op de betalingsbalans van West-Europa met Rusland. Voorts is de actualiteitswaarde van het artikel, dat het meest direct de positie van de Hollandse kooplieden aanroert, ontegenzeggelijk verminderd door de latere publicaties van Jonathan Israel en de daaruit voortvloeiende discussie. Dat is onvermijdelijk bij het bijeenbrengen van publicaties uit een academisch loopbaan die meer dan vier decennia in de tijd teruggrijpt maar er is hier ook weinig ondernomen om de geselecteerde artikelen in de huidige historiografische context te plaatsen.

Bundels zoals deze worden veelal met beperkt enthousiasme bejegend door commerciële

uitgevers. De initiatiefnemers dragen dan ook graag aan dat een dergelijke bundel, behalve als eerbetoon aan iemand die het verdient, ook de functie heeft om een gemakkelijke toegang te verschaffen tot belangrijke artikelen die anders in obscure publicaties zouden verdwijnen. Dat argument gaat op voor een aantal van de hoofdstukken in deze bundel, in ieder geval voor drie bijdragen uit *Festschriften*, twee artikelen uit interne reeksen van de Sorbonne en het eerder genoemde artikel in het Pools. Het argument gaat echter niet op voor artikelen die oorspronkelijk opgenomen waren in voor de onderzoeker op dit gebied voor de hand liggende tijdschriften zoals *Revue historique*, de *Journal of European Economic History* of het *Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*. In dat opzicht vormt deze bundel derhalve een compromis tussen het onderzoekstechnisch bruikbare en het inhoudelijk samenhangende. Het is te hopen dat juist dat laatste deze bundel zal kunnen behoeden voor het lot dat menige hommage aan een vooraanstaande geleerde ten deel valt.

J. Thomas Lindblad

T. Oosterhuis, *Lumey, de vossestaart. Admiraal der geuzen* (Amsterdam: Bert Bakker, 1996, 253 blz., f39,50, ISBN 90 351 1778 6).

Willem van der Marck, heer van Lummen of Lumay in het Luikse, was een van de meest omstreden figuren uit de Nederlandse Opstand, zowel voor zijn tijdgenoten als voor latere geschiedschrijvers. Deze neef van de al even kleurrijke Brederode speelde een belangrijke rol in de strijd tegen Granvelle en het Verbond der Edelen. Ter bespottung van Granvelle liet hij zijn gevolg vossestaarten op de hoed dragen, wat hem zijn bijnaam opleverde. Als admiraal van de watergeuzen veroverde hij Den Briel en legde zo — achteraf gezien — de grondslag voor de onafhankelijkheid van de Verenigde Nederlanden. Hij was Oranjes plaatsvervanger in Holland in de zomer van 1572, toen de meeste Hollandse steden naar de zijde van Oranje overgingen. Maar hij staat ook bekend als de moordenaar van de rector van het Delftse Sint-Agathaklooster Comelis Musius, als de beul van de martelaren van Gorcum en de bedrijver van talloze andere 'oorlogsmisdaden' op het Hollandse platteland. In opdracht van de Staten van Holland verrichtte Coornhert een onderzoek naar zijn optreden, waarin hij tot de conclusie kwam dat de bevolking meer van de geuzenbenden te lijden had dan van de Spanjaarden. Ten slotte viel Lumey bij Oranje in ongenade en werd hij opgesloten, maar door radicale Rotterdamse schutters ook weer bevrijd en in triomf naar hun stad gevoerd. Uiteindelijk keerde hij naar zijn geboorteland terug, waar hij zich tot ieders verbazing verzoende met de katholieke kerk en zijn geconfisqueerde bezittingen herkreeg. Een verzoening met de landsheer zat er niet in, hoewel hij hiertoe wel pogingen in het werk stelde. Hij stierf jong onder niet geheel opgehelderde omstandigheden.

De biografie door Ton Oosterhuis vult een lacune. Toch is deze levensbeschrijving niet in alle opzichten bevredigend. Er zijn eenvoudig te weinig bronnen om alle facetten van Lumeys leven te belichten. Voor grote periodes is de schrijver aangewezen op de algemene literatuur over het tijdvak. Dat is een manco waaraan alle biografieën in deze periode lijden, maar het gevolg is wel dat deze biografie weinig toevoegt aan wat we al wisten. Voor een definitieve biografie zouden alle in aanmerking komende archieven moeten worden uitgekamd, maar de schrijver heeft slechts incidenteel archiefmateriaal geraadpleegd. Zijn afhankelijkheid van secundaire literatuur leidt soms tot clichématige beelden. Lumeys 'opvliegende drift' (sic) wordt bijvoorbeeld gezien als een illustratie van een algemeen verschijnsel: 'de adel droeg nog altijd een beetje de glans van de middeleeuwse ridders, maar het verguldsel was danig aan het afbladderen' (221). Waren alle edelen dan opvliedend?